

Doopsgezinde-Remonstratse Gemeente Hoorn
Ds. Bert Dicou, 1 maart 2009

Het scheppingsverhaal

Als u geen sticker op uw brievenbus hebt met ‘nee’ tegen reclaimedrukwerk, hebt u onlangs de Evolutie of Schepping-brochure ontvangen die Kees van Helden uit Urk heeft ontworpen en laten drukken voor alle Nederlandse huishoudens. Als u ‘m gemist hebt, hij is ook op het internet te bewonderen. U begrijpt dat die campagne de aanleiding was om deze week het scheppingsverhaal te lezen.

Nu was ik niet van plan veel over die brochure te zeggen. Mij overtuigde het betoog niet, maar oordeelt u vooral zelf. In mijn overdenking wil ik onderzoeken hoe je het scheppingsverhaal kunt lezen zonder nou direct in aanvaring te komen met de wetenschap.

Een tijdje terug las ik het boek “Een kleine geschiedenis van bijna alles” van Bill Bryson. Een boek over de ontwikkelingen in de natuurwetenschap van de afgelopen eeuwen. Bryson beschrijft netjes geordend, ieder hoofdstuk een vakgebied, wat de diverse natuurwetenschappen de afgelopen paar honderd jaar over ons bestaan ontdekt hebben. Tussen pakweg het jaar 1700 en nu is er een compleet nieuwe wereld voor ons opengegaan. Alles wat we nu weten over de plaats van de aarde in het zonnestelsel en het universum, over de geologische geschiedenis van de aarde, over wat je tegenkomt als je afdalt in de richting van het middelpunt van de aarde, maar ook wat je tegenkomt als je afdalt in een cel van een plant of een dier, en, hot item dezer dagen, over de geschiedenis van de mens als soort, sowieso de geschiedenis van het leven, dat alles is de afgelopen eeuwen ontdekt. In ieder hoofdstuk verschijnen elkaar heftig bestrijdende wetenschappers, want niemand had nog de waarheid in pacht. De één opperde dit, de ander opperde dat, en het kon maar zo dat het schijnbaar meest onzinnige idee toch de juiste theorie bleek te zijn.

Wat je van de lezing van zo’n “kleine geschiedenis van bijna alles” overhoudt, is een gevoel van ontzag voor de onvoorstelbare complexiteit van ons bestaan. En van verwondering dat dit er allemaal is, want de wetenschap heeft wel duidelijk gemaakt dat er nog maar een paar miljard jaar geleden van al dit moois helemaal niets aanwezig was. De theoloog en natuurkundige Wim Drees heeft zijn boek over de geschiedenis van het al dan ook genoemd: “Van niets naar nu”.

Genesis 1 is ook een “kleine geschiedenis van bijna alles”. Niet in de vorm van een wetenschappelijk verhaal, maar in de vorm van een poëtische tekst. De auteur heeft zijn best gedaan om heel onze complexe werkelijkheid, heel het natuurlijk bestaan, te verdelen in 6 groepen fenomenen, iedere groep geschapen op een eigen dag van die allereerste werkweek. De scheppingsweek voert ons van niets naar nu in 6 dagen, met een 7^e dag om van deze geweldige inspanning uit te rusten – en van al dit moois te genieten. Want “God zag dat het goed was” – zeer goed zelfs. Alles op zijn plaats. Alles geordend, het tegendeel van die toestand aan het begin. In het begin was er alleen een grote leegte, wat moet je je daar eigenlijk bij voorstellen. Een soort eindeloze watervlakte is misschien een mooi beeld.

Klotsend water alom. Totale duisternis. Er was nog geen licht.

God scheidt als eerste – het licht. Hij doet het licht aan, het werk kan beginnen. Een eerste ordening verschijnt nu vanzelf. Er is licht, er is donker, die twee wisselen elkaar af. De tijd is ontstaan. Het werd avond, het werd opnieuw ochtend, dag 1 is voorbij.

De tijd verstrijkt, iedere dag voegt God iets toe aan de schepping, iedere paar miljoen jaar, zegt de wetenschap, zien we het universum veranderen en weer een stapje verder komen. De

hemellichamen verschijnen, er komen hier op ons petieterige stukje universum levende wezens te voorschijn, allemaal nemen ze hun plaats in in het grote systeem, er ontstaat een dynamische, zichzelf verder ontwikkelende orde.

En ineens zijn wij er. De mens. Het sluitstuk van de schepping. De kroon op het geheel. Product van de laatste scheppingsdag. Gods meesterstuk.

Nadat Hij het licht en het donker, het water en het droge, de hemellichamen en de aarde, de planten naar hun soorten en de dieren naar hun soorten allemaal hun plaatsje had gegeven, maakte hij ten slotte de mens – beeld en gelijkenis van zichzelf, man en vrouw – beiden beeld van God. Doe niet zo gek, zegt de wetenschap, de mens is bijzonder in dat hele proces, maar de kroon op de schepping? Dat is toch echt te veel eer.

Maar wonderlijk blijft het, en zeker een wetenschapper zal dat toegeven. Totaal vreemd eigenlijk. Hoe kan het – eerst was er niets, letterlijk niets volgens de natuurkundigen, er was zelfs nog geen licht, en nu lopen wij rond, kijken we elkaar aan, wij, wonderen van natuurlijke techniek, wezens die weten, die lijden, die liefhebben, die naar zichzelf kunnen kijken als onderdeel van die lange geschiedenis, die zich afvragen of ze in al hun natuurlijke glorie (wat een fantastisch biologisch systeem is een mens) een toevallig product zijn in de ontwikkeling van het universum en van het leven of werkelijk een door God zelf bedachte en gewilde partner. Iemand die – hoe raar dat ook klinkt – op een bepaalde manier Zijn gelijke is.

Of die visie van Genesis 1 op wat de mens is, klopt? Het is geen vraag waar een natuurwetenschapper mee overweg kan. Het is een vraag waar je alleen als gelovige op kunt antwoorden. Het is zonder meer een uitdagende visie. Gods partner, alsjeblieft. - Kunnen we God ooit evenaren? Nee natuurlijk. Een hoogmoedige gedachte voor ieder die zich een beetje verdiept in hoe het universum in elkaar zit en wat leven eigenlijk betekent. De ontroerende schoonheid van alles wat er is, alles geordend, alles op zijn plaats, een oneindige bibliotheek louter bestaande uit prachtwerken, van uiterst groot tot onzichtbaar klein.

En wij dan Gods partner?

En toch. Wij lijken op God. Wij kunnen ook scheppen. Wij kunnen ook zelf de aarde inrichten en verrijken met nieuwe schepping – beschaving, kunst, muziek, techniek. Wij zijn ook in staat om chaos om te zetten in orde, om lelijkheid te veranderen in schoonheid, om licht te laten schijnen waar eerst totale duisternis heerste.

Maar pas op. Er is iets met ons. Wij kunnen niet alleen scheppen. Wij kunnen ook vernietigen. Chaos veroorzaken. Het licht doven. Afbreken. Al het mooie en goede gedachteloos of welbewust kapot trappen.

Gods partner? Dwaal anno 2009 over de aarde en zie hoe het ervoor staat. Wat overweegt? Wie durft het te zeggen? Wat is er sterker in onze wereld, het scheppen of het vernietigen? Is er meer schoonheid of meer lelijkheid? Wat zien we als we rondkijken? Hoe gaan mensen met elkaar om?

Gods partner? Denk aan die tijd dat God ons heel even heel nabij was. We zitten in de lijdenstijd. We staan deze tijd van het kerkelijk jaar stil bij het laatste deel van het leven van Jezus. Wat is er gebeurd toen het woord van den beginne vlees werd, het licht ons gegeven, een mens werd in ons midden. We hebben het licht gedoofd. We hebben deze mens in de steek gelaten. We hebben ons toen eerder Gods vijand dan zijn partner betoond.

Reden tot zwart kijken, tot pessimisme, tot somberheid. Ja, die reden is er wel degelijk.

Toch is dat niet de insteek van ons samenzijn, niet de insteek van onze lezing van Genesis 1. Dat is veeleer dat het wel kan lijken dat de chaos ons meer is toevertrouwd dan het scheppen, maar dat we ons juist bij dat scheppen aan willen sluiten.

Ik wil u overhalen om u zelf opnieuw te realiseren wat u bent. U bent Gods partner. Als er iets wat ik uit Genesis 1, het scheppingsverhaal, naar voren zou willen halen, is niet dat ik vind dat je zou moeten geloven dat de aarde echt in zes dagen is geschapen. Volgens mij geloofde de auteurs van Genesis dat ook helemaal niet zo op die manier.

Wat ik naar voren wil halen is het geloof dat het bestaan van ons universum geen grote toevalstreffer is zonder duidelijke oorzaak en bedoeling, maar daadwerkelijk als schepping op te vatten, als voortgekomen uit de wil van God. En beantwoordend aan zijn wil. God zag dat het goed was. Tevens het geloof, dat wij daarin niet diersoort numero zoveel zijn, maar werkelijk te vergelijken met God zelf. Niet in onze sterfelijkheid, niet in onze matige mogelijkheden om het goede te doen, niet in de reeks beperkingen waar elk mens er wel wat van meekrijgt, maar: in ons vermogen om Gods scheppingsarbeid op aards niveau voort te zetten. Alleen in die zin zijn we Gods beeld en gelijkenis, alleen in die zin lijken wij, man en vrouw, op God. Verder lijken wij in de meeste opzichten op de dieren, zoals de biologen in het voetspoor van Darwin overvloedig hebben laten zien.

God vindt op aarde zijn partner in de mens. Hij heeft hoge verwachtingen van ons. Hij heeft ons rijke gaven meegegeven om die verwachting waar te maken.

Hij heeft ons 2000 jaar geleden de mens gegeven die ons meer dan wie ook duidelijk maakte wat de weg is om deze verwachtingen inderdaad waar te maken.

Ons vermogen om Gods scheppingsarbeid op aards niveau voort te zetten. – In de tijd dat Paulus zijn brieven schreef, was die scheppingsarbeid zichtbaar in het krachtige Romeinse rijk. De Romeinen hadden vanuit hun centraal gelegen hoofdstad vele volken aan zich weten te onderwerpen en hun krachtdadig (niet zelden *gewelddadig* ook) hun bestuur en hun beschaving opgelegd.

Binnen dat Romeinse rijk werd aanvankelijk vanuit de uithoek van het landje Palestina een nieuwe scheppingsgolf zichtbaar, die van onderaf opkomend een totaal nieuwe wijze van denken introduceerde, een wijze van denken die zowaar binnen een eeuw of wat de officiële denkwijze in het hele Romeinse rijk werd. Het bewustzijn dat de mens zijn mogelijkheden optimaal ontplooit juist in het afzien van geweld en in het liefhebben niet alleen van je naasten, maar zelfs van je vijand. Schepping is creativiteit, maar ook het doen ontstaan van nieuwe ordeningen, nieuwe structuren. In de christelijke religie is de gemeente op te vatten als zo'n nieuwe structuur. In deze geestelijke samenlevingsverbanden ontmoeten mensen elkaar die zich wilden wijden aan één ding, namelijk het geloof dat God ons met Christus iets uitzonderlijks had laten zien – zelfs zichzelf had laten zien. Overall in het rijk kwamen mensen bij elkaar die het leven van Christus als leidraad wilden nemen voor hun eigen leven, die zich wilden laten bezielen door zijn geest. Samen.

Paulus is hier de arbeider in de wijngaard. Hij wist heel goed dat zich hier iets geheel nieuws aan het ontwikkelen was. En hij had er ook een visie op hoe dat het beste kon werken. Hij gebruikte daarvoor een beeld uit de biologie, de anatomie. Hij heeft het over de gemeente als lichaam, als eenheid van allerlei samenwerkende functies.

Vervuld zijn van de geest wil nog niet zeggen dat je allemaal hetzelfde bent. Ieder blijft ook gewoon zichzelf. Je wordt niet gehersenspoeld tot één wijze van denken en je wordt niet geroepen tot één voor allemaal geldende manier van doen. Juist door de verschillen te accepteren kan de creativiteit verder werken.

Die gemeente zal optimaal als Gods partner in liefde en creativiteit functioneren als ieder lid op zijn of haar eigen manier in dat lichaam aanwezig is en werkt.

In onze maatschappij gaat dit scheppend werk nog onverminderd door, al zijn de christelijke gemeentes nu weer, net als in de begintijd, een minderheid. Veel mensen ervaren de samenleving als ongeordend, stuurloos, chaotisch. “Zo gaan we niet met elkaar om”, is onze minister-president keer op keer genoodzaakt te zeggen.

Ik vind dat we onze functie als gemeentes in de maatschappij niet moeten onderschatten. Juist in deze stuurloze tijd. Ook onze kleine vrijzinnige gemeentes hebben hier een rol in. Wie geen licht onderscheidt, is geneigd zich te wenden naar dwaallichten, zoals in onze samenleving maar al te duidelijk is. Aan afschrikwekkende voorbeelden van zulke dwaallichten geen gebrek. Waar brandt *ons* licht? Zijn we ons er voldoende van bewust dat ons licht van belang is?

Het is onze taak als gemeentes dat we intern wat doen met onze opgave te leven vanuit de liefde die Christus ons getoond heeft en extern, naar de samenleving toe, laten zien welke richtinggevende waarden er wat ons betreft gekoesterd zouden moeten worden.

God schiep de mens, ieder mens, man en vrouw, het ene volk niet minder dan het andere volk, als zijn beeld en gelijkenis. Dat we niet vergeten dat we Gods partner zijn en dat we niet vergeten dat anderen evenzeer Gods beeld zijn als wijzelf.